

Eyüp Sultan Camii-i Şerifi'nde

PROF. DR. M. YAŞAR KANDEMİR İLE

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

EŞ - ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÛKÎ'L - MUSTAFÂ

— KÂDÎ İYÂZ —

172. Ders | 16.Şubat.2020, Pazar

Ders Konusu:

3. BÖLÜM: Peygamber Efendimiz'de Mutluka Bulunacak, Kesinlikle Bulunmayacak, Bulunması Sakıncalı Olmayacak Hâller veya Ona Nisbet Edilemeyecek Dünyevî İşler

1. KISIM: Peygamberimizin ve Diğer Peygamberlerin Günahlardan Korunması

8. FASIL: Peygamberlerin Yanılmaları Konusundaki Bazı İtirazlara Cevap

KİTAPTAKİ YERİMİZ

Arapça Kaynak sf. 661 | Türkçe Şerh, Cilt.3 - sf. 62

Dersin Video, Ses Kayıtlarına
ve Kaynaklı Ders Notlarına

www.sifaiserif.com

adresinden veya karekodu okutarak
erişebilirsiniz.

Şifa-i Şerif Hakkında Kısa Bilgi:

ŞİFÂ-İ ŞERÎF gönüllerde Peygamber sevgisini tutuşturmak, onu bütün yönleriyle tanıtip anlatmak ve Müslümanlara, Sultân-ı Enbiyâ'nın haklarını savunmayı öğretmek maksadıyla yaklaşık dokuz asır önce Endülüslü tanınmış alim Kâdî İyâz tarafından yazılmıştır.

Eserin Türkçe Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt)

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

وَأَمَّا عَلَى إِحَالَةِ السَّهْوِ عَلَيْهِ فِي الْأَقْوَالِ وَتَجْوِيزِ السَّهْوِ عَلَيْهِ فِيمَا لَيْسَ طَرِيقُهُ
الْقَوْلُ - كَمَا سَنَذْكُرُهُ - فَفِيهِ أَجْوَبَةٌ.

منها: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَخْبَرَ عَنْ اعْتِقَادِهِ وَضَمِيرِهِ؛ أَمَّا إنْكَارُ الْقَصْرِ فَحَقٌّ وَصِدْقٌ
بَاطِنًا وَظَاهِرًا. وَأَمَّا النَّسْيَانُ فَأَخْبَرَ - ﷺ - عَنْ اعْتِقَادِهِ ، وَأَنَّهُ لَمْ يَنْسَ فِي ظَنِّهِ؛
فَكَأَنَّهُ قَصَدَ الْخَبَرَ بِهَذَا عَنْ ظَنِّهِ وَإِنْ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ ؛ وَهَذَا صِدْقٌ أَيْضًا.

وَوَجْهٌ ثَانٍ: أَنَّ قَوْلَهُ: «[و] لَمْ أَنْسَ» رَاجِعٌ إِلَى السَّلَامِ: أَيِ إِنِّي سَلِمْتُ
قَصْدًا ، وَسَهْوٌ عَنِ الْعَدَدِ ، أَيِ لَمْ أَنْسَهُ^(۳) فِي نَفْسِ السَّلَامِ؛ وَهَذَا مُحْتَمَلٌ؛
وَفِيهِ بُعْدٌ.

“Tebliğ” Dışı Konularda Yanılabilir mi?

Bir de Peygamber aleyhisselâmın sözlerinde hiçbir şekilde yanılma-
yacağını, **dini tebliğ etmekle ilgili olmayan hususlarda yanılabilceği-
ni** söyleyenler vardır. Bu görüşü birkaç bakımdan ele alıp cevaplandırır-
cağız:

Birinci Cevap: “Unutmadım” Demesi Kendi Kanaatidir

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Zülyedeyn’e “Ne namaz kı-
saltıldı, ne de ben unuttum” diye cevap verirken kendi inancını ve kanaa-
tini dile getirmiştir. Namaz kesinlikle kısaltılmadı derken, namazın kısaltıl-
madığı konusunda bir şüphe bulunmadığını, gerçeğin bundan ibaret oldu-
ğunu söylemiştir. Allah’ın Elçisi iki rek’at kıldırıldığını unuttuğu hâlde, “ben
unutmadım” buyururken bu konuda kendi inancını dile getirmiş ve unut-
madığı kanaatinde olduğunu ifâde buyurmuştur. Her ne kadar “inancıma
göre, kanaatime göre unutmadım” gibi bir ifâde kullanmasa bile, inanç ve
kanaatinin bu yönde olduğunu söylemiştir. Efendimiz’in bu sözü de ger-
çeğe uygundur.

İkinci Cevap: “Ben, Bile Bile İki Rek’at Kıldırıdım”

Peygamber Efendimiz “Ben unutmadım” buyururken, “Ben selâm
vermeyi unutmadım” demek istemiştir. Daha açık bir söyleyişle Efendi-
miz “Ben kasten iki rek’atte selâm verdim ve bile bile iki rek’at kıldırıdım”
demek istemiştir. Bu cevapta doğruluk ihtimâli bulunmakla beraber, bu
ihtimâl de uzaktır.

وَوَجْهٌ ثَالِثٌ: - وهو أَبْعَدُهَا ^(٤) - ما ذهب إليه بعضهم ، وإن احتمله اللفظ من قوله: «كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ»: أي لم يجتمع الْقَصْرُ وَالنِّسْيَانُ؛ بل كان أَحَدُهُمَا (١٥٨/ب) ومفهومُ اللفظ خلافُه ، مع الرواية الأخرى الصحيحة ، وهو قوله: «ما قُصِرَتِ الصَّلَاةُ وما نُسِيَتْ».

هذا ما رأيْتُ فيه لِأَكْثَرِنا ^(٥)؛ وَكُلٌّ مِنْ هَذِهِ الْوُجُوهِ مُحْتَمَلٌ لِلْفَرْقِ عَلَى بُعْدِ بَعْضِهَا ، وَتَعَسَّفَ الْآخِرُ مِنْهَا ^(٦).

قال القاضي أبو الفضل [رحمه الله]: والذي أقولُ - ويظهرُ لي أنه أَقْرَبُ مِنْ هَذِهِ الْوُجُوهِ كُلِّهَا -: أَنَّ قَوْلَهُ ﷺ: «لَمْ أَنْسَ» إنْكَارٌ لِلْفَرْقِ الَّذِي نَفَاهُ عَنْ نَفْسِهِ.

١٥٨٢ - وَأَنْكَرُهُ عَلَى غَيْرِهِ بِقَوْلِهِ: «بَسْ مَا لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَقُولَ: نَسِيْتُ آيَةَ كَذَا وَكَذَا ، وَلَكِنَّهُ نُسِيَ» ^(١).

Hadisin tamamı şöyledir: Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mes'ûd radiyallahu anhin rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Bir kimsenin ben şu âyetleri unuttum demesi ne kötü bir şeydir. Böyle demek yerine ‘Bana unutturuldu’ demelidir. Ey Kur’an hâfızları! Kur’ân-ı Kerîm’i devamlı sûrette okuyup müzâkere ediniz. Çünkü Kur’an,

Üçüncü Cevap: Doğruya En Uzak İhtimâl

Zülyedeyn’in “Yâ Resûlallah! Namaz mı kısaldı, yoksa sen unutarak iki rekât mı kıldırдың?” sorusuna Resûl-i Ekrem Efendimiz: “Bunların hepsi olmadı” diye cevap vermiş ve bu cevabıyla: “Bunlardan sadece biri oldu, ikisi birden olmadı” demek istemiştir. Bu üçüncü görüş, doğruya en uzak ihtimâli bulunan görüş olmakla beraber onu doğru kabul edenler de vardır. Esasen doğru olan, bu görüşün tam zıddıdır. O da Peygamber Efendimiz’in “**Ne namaz kısaltıldı, ne de ben unuttum**” şeklindeki sahîh hadisidir.

Fakih ve muhaddis imâmlarımızın yukarıdaki hadisle ilgili olarak verdikleri bu cevapların herbiri hadisin lafzına uygun görünmekle beraber, onların bir kısmı hadisin mânasına oldukça uzak, bir kısmı da hayli zorlama cevaplardır.

“Bana Allah Unutturdu”

Bence bu görüşlerin hepsinden daha uygun ve doğruya en yakın olanı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in “**Ben unuttum**” buyururken, **unutma işinin kendi elinde olmadan meydana geldiğidir**. Allah’ın Elçisi unuttuğunu söyleyen bazılarının da böyle demesini uygun görmemiş ve onlara şöyle buyurmuştur:

“Birinizin ‘şu âyetleri unuttum’ demesi kötü bir şeydir; hâlbuki o unutmamış, ona Allah Teâlâ unutturmuştur.”

hâfızların kalplerinden, develerin bağlarını koparıp kaçmasından daha hızlı bir şekilde ayrılıp gider.”¹ “Sen atmadın, Allah attı”² âyetinde ifâde buyurulduğu gibi, aslında her işi yapan, yaptıran Allah’tır. İnsana birşeyi unutturan da O’dur, demektir.

1. Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 23, nr. 5032; Müslim, Müsâfirîn 228-230, nr. 790.

2. Enfâl 8/17.

١٥٨٣ - وبقره في بعض روايات الحديث الآخر: «لَسْتُ أَنْسِي ، وَلَكِنْ أَنْسِي» (٢). فَلَمَّا قَالَ لَهُ السَّائِلُ: أَقْصَرْتَ الصَّلَاةَ أَمْ نَسِيتَ؟ أَنْكَرَ قَصْرَهَا كَمَا كَانَ ، وَنَسِيَانَهُ هُوَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ ، وَإِنَّهُ إِنْ كَانَ جَرَى شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فَقَدْ نُسِيَ حَتَّى سَأَلَ غَيْرَهُ ؛ فَتَحَقَّقَ أَنَّهُ نُسِيَ ، وَأَجْرِي عَلَيْهِ ذَلِكَ لَيْسَنَّا ؛ فَقَوْلُهُ عَلَى هَذَا: «لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصِر» أَوْ (٣) «كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ» صِدْقٌ وَحَقٌّ ؛ لَمْ تُقْصِر ، وَلَمْ يَنْسَ حَقِيقَةً ، وَلَكِنَّهُ نُسِيَ .

Peygamber Efendimiz başka bir hadiste de şöyle buyurmuştur:

“**Ben unutmam, fakat Allah bana unutturur.**”¹ Nitekim Zülyedeyn Resûl-i Ekrem’e: “Yâ Resûlallah! Namaz mı kısaltıldı, yoksa sen unutarak iki rekât mı kıldırдың?” diye sorduğunda, namazı kendisinin bilerek ve isteyerek kısaltmadığını ve unutmadığını belirtmiş, şâyet namazı kısaltma ve unutma söz konusu olmuşsa, Allah tarafından unutturulduğunu söylemiş, eksik kıldırıp kıldırmadığını orada bulunan (Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi) sahâbîlere sorup onlardan olumlu cevap alması üzerine de **kendisine unutturulduğu ve bunun, ümmetine unutmaları hâlinde nasıl davranacaklarını öğretmek için yapıldığı** kesinlik kazanmıştır. Buna göre Resûl-i Ekrem’in “Ne namaz kısaltıldı, ne de ben unuttum” veya “Bunların hiçbirisi olmadı” buyurması gerçeği dile getirmektedir. Gerçekten de ne namaz kısaltılmış, ne de kendisi unutmuş, fakat Cenâb-ı Hak ona bunu unutturmuştur.

1. Bu hadîs-i şerîfin bu lafızlarla geçtiği kaynak bulunamamıştır.

Unutmak ile Yanılmak Arasındaki Fark

Bazı İslâm büyükleri unutmak ile yanılmak arasındaki farka dikkatimizi çekerek Peygamber Efendimiz'in yanıldığını, fakat unutmadığını, bundan dolayı da "Ben unutmadım" buyurduğunu belirtmiş ve şöyle demişlerdir:

"Unutmak kalbin gafletidir ve büyük bir belâdır; yanılmak ise kalbin başka bir şeyle meşgul olması yüzündendir. İşte bu sebeple Resûl-i Ekrem Efendimiz namazda yanılır, fakat namazdan büsbütün gâfil olmazdı. Onu namazın rükû, secde gibi hareketleriyle yeterince meşgul olmaktan alıko-yan, namazdan gâfil olması değil, namazı huşû ile kılmasıydı."

"Unutmak kalbin gafleti ve büyük bir belâ" olduğu içindir ki, Allah Teâlâ Resûl-i Ekrem'ine: "Biz sana Kur'an'ı okutacağız; unutmayacaksın"² buyurmuştur. Yani kendi isteğiyle unutmayacaksın; ama Allah dilerse, senin elinde olmadan, O istediği için unutabileceksin, demektir.

"Resûl-i Ekrem Efendimiz'in namazda yanılması, fakat namazdan büsbütün gâfil olmaması" anlayışına göre, Resûlullah'ın unutmasının sebebi, tamamen Allah'a yönelmesi, O'nun huzûrunda olduğunun şuuruna ve bilincine varmış olmasıydı. Bununla beraber namaz kılmakta olduğunun da elbette farkında idi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanılması, Rabbinin huzûrunda olduğunu unuttuğu derecede dünyevî düşüncelere kapılmaktan dolayı değildi, hâşâ o bundan tamamen münezzehti.

Kâdî İyâz, "Peygamber aleyhisselâmı namazın rükû, secde gibi hareketleriyle yeterince meşgul olmaktan alıkoyan, namazdan gâfil olması değil, namazı huşû ile kılmasıydı" derken, Resûl-i Ekrem'in namaz kılar-ken Rabbinin yüce kudretinin varlıktaki yansımasını gördüğünü ve O'nun kudretini ortaya koyan delilleri düşündüğünü, bu sebeple rükû ve secde ile gerektiği gibi meşgul olamadığını söylemektedir.

Bu görüşün gerçeği yansıtmaması hâlinde, Resûl-i Ekrem'in "Ne namaz kısaltıldı, ne de ben unuttum" buyurmasında gerçeğe aykırı bir durum yoktur.

Benim kanaatime göre ise, Peygamber Efendimiz'in "Ne namaz kısaltıldı, ne de ben unuttum" buyurması, unutmanın iki mânasından biri olan terketmek anlamındadır. En doğrusunu Allah bilir ama Resûlullah Efendimiz bu sözüyle şunu demek istemiştir: "Namazı dört rek'at kı-lacak yerde, iki rek'atta selâm verdim; ancak bunu unutarak yaptım; unutmak da benim elimde olan bir şey değildir." Benim bu görüşümün delili de Resûlullah aleyhisselâmın şu hadîs-i şerîfidir: "Dinî bir hüküm koymak için unutturum veya Allah bana unutturur."¹

وَوَجْهٌ آخِرٌ اسْتَشْرَتْهُ^(٤) مِنْ كَلَامِ بَعْضِ الْمَشَايِخِ؛ وَذَلِكَ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَسْهُوُ وَلَا يَنْسَى؛ وَلِذَلِكَ نَفَى عَنْ نَفْسِهِ النَّسْيَانَ؛ قَالَ: لِأَنَّ النَّسْيَانَ غَفْلَةٌ وَأَفَةٌ؛ وَالسَّهْوُ إِنَّمَا هُوَ شُغْلٌ [بِالْ] قَالَ: فَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَسْهُوُ فِي صَلَاتِهِ وَلَا يَغْفُلُ عَنْهَا؛ وَكَانَ يَشْغَلُهُ عَنْ حَرَكَاتِ الصَّلَاةِ مَا فِي الصَّلَاةِ؛ شُغْلًا بِهَا، لَا غَفْلَةً عَنْهَا.

فهذا - إِنْ تَحَقَّقَ عَلَى هَذَا الْمَعْنَى - لَمْ يَكُنْ فِي قَوْلِهِ: «مَا قُصِرَتْ الصَّلَاةُ وَلَا نَسِيتُ» خُلْفٌ فِي قَوْلِهِ.

وعندي أَنَّ قَوْلَهُ: «مَا قُصِرَتْ [الصَّلَاةُ] وَمَا نَسِيتُ» بِمَعْنَى التَّرْكِ الَّذِي هُوَ أَحَدُ وَجْهَيْ النَّسْيَانِ؛ أَرَادَ - وَاللَّهُ أَعْلَمُ -: إِنِّي لَمْ أُسَلِّمْ مِنْ رَكَعَتَيْنِ تَارِكًا لِإِكْمَالِ الصَّلَاةِ، وَلَكِنِّي نَسِيتُ، وَلَمْ يَكُنْ ذَلِكَ^(٥) مِنْ تَلَقُّاءِ نَفْسِي.

١٥٨٤ - والدليلُ عَلَى ذَلِكَ قَوْلُهُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - فِي الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ: «إِنِّي لَأَنْسَى، أَوْ أَنْسَى لَأَنْسَى»^(١).

2. A'lâ 87/6.

1. Mâlik, Muvatta', Sehv 2.

١٥٨٥ - وأما قصّة كلمات إبراهيم - عليه السلام - المذكورة في الحديث أنها كذباته الثلاث^(٢)، المنصوصة^(٣)، في القرآن منها اثنتان: قوله: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ [الصافات: ٨٩] و[قوله]: ﴿قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِإِلهِنَا يَا بُرْهِيمُ﴾ [١٢] قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا ﴿[الأنبياء: ٦٢، ٦٣]. وقوله للملك عن زوجته:

وقوله للملك عن زوجته: «إِنَّهَا أُخْتِي»

فاعلم - أكرمك الله - أَنَّ هذه كلّها خارجة عن الكذب؛ لا في القصد ولا في غيره؛ وهي داخلة في باب المعارض^(٤) التي فيها مندوحة عن الكذب^(٥).

Ta'rîz, söz dokundurmak, kinâyeli konuşmak demektir. Ta'rîz yapan kimse, söylemek istediği sözün tam tersini söyleyerek asıl maksadına vurgu yapmış olur. Haylaz bir çocuğa: "Oğlum, bu kadar fazla çalışma, git biraz da arkadaşlarınla oyna" demekle onun tembelliğine ta'rîz yapılmış olur. Bazı âlimlerimizin hoş ta'rîzleri vardır. Ünlü tâbiîn muhaddis ve fakihi İbrâhim en-Nehaî (v. 96/714), kendisiyle görüşmek istemediği biri kapısı-

"Hz. İbrâhim'in Üç Yalanı!"

İtiraz edilen konulardan biri de, hadislerde "Hz. İbrâhim'in üç yalanı" diye geçen ve bunlardan ikisi Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen haberlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen iki âyetten biri Hz. İbrâhim'in, sağlıklı olduğu hâlde: "Ben hastayım"¹ demesidir.

Diğer âyet ise şudur: Hz. İbrâhim kavminin taptığı putları kırdığı, bunu gören halkın onun yanına gelerek: "İbrâhim! İlahlarımıza bunu yapan sen misin?" diye sorduğunda, onun: 'Hayır! Bu işi, şu büyükleri yapmıştır. Eğer konuşabiliyorlarsa kendilerine sorun!' demesidir."²

Üçüncüsü ise Mısır kralının Hz. İbrâhim'e, karısı hakkında: "Bu senin neyin oluyor?" diye sorduğunda "O benim kızkardeşimdir" diye cevap vermesidir.

Bu hadis, "Büyükleri Yapmıştır" yan başlığı ile biraz aşağıda kaynakları verilerek açıklanacaktır.

Ey okuyucu! Allah sana nimetlerini ikrâm etsin, Hz. İbrâhim bu üç sözü ister belli bir maksatla söylesin, isterse bir kastı olmadan söylesin, onların yalanla bir ilgisi yoktur. Bu sözler insanı yalan söylemekten kurtaran üstü kapalı (ta'rîzli, kinâyeli) ifâdelerdir.

nı çalınca, hizmetçisine: "Onu mescitte ara!" dedirtirmiş. Tâbiîn muhaddisi Şa'bî de (v. 104/722), görüşmek istemediği biri ziyâretine gelince yere bir dâire çizer, hizmetçisine parmağını o dâirenin içine koydurur ve kapıdaki adama: "Şa'bî burada yok" dedirtirmiş. Ashâb-ı kirâmdan İmrân ibni Husayn'ın, ta'rîzin faydasını gösteren güzel bir sözü vardır: "Ta'rîzde (kinâyeli, üstü kapalı konuşmada) yalandan kurtuluş vardır."³

1. Sâffât 37/89.

2. Enbiyâ 21/62-63.

3. Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 299, nr. 857; İbnü Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Avvâme), VIII, 535, nr. 26620.

أَمَّا قَوْلُهُ: ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ - فَقَالَ الْحَسَنُ وَغَيْرُهُ: مَعْنَاهُ: سَأْسُقُمُ؛ أَيِ إِنَّ كُلَّ مَخْلُوقٍ مَعْرُضٌ لَذَلِكَ، فَاعْتَذِرْ لِقَوْمِهِ مِنَ الْخُرُوجِ مَعَهُمْ إِلَى عِيدِهِمْ (أ/١٥٩) بِهَذَا.

وَقِيلَ: بَلْ سَقِيمٌ بِمَا قُدِّرَ عَلَيَّ مِنَ الْمَوْتِ.

وَقِيلَ: سَقِيمُ الْقَلْبِ بِمَا أُشَاهِدُهُ مِنْ كُفْرِكُمْ وَعِنَادِكُمْ.

وَقِيلَ: بَلْ كَانَتْ الْحُمَّى تَأْخُذُهُ عِنْدَ طُلُوعِ نَجْمٍ مَعْلُومٍ؛ فَلَمَّا رَأَاهُ، قَالَ هَذَا ^(١)، اعْتَذِرْ بِعَادَتِهِ.

“Ben Hastayım” Sözü’nün Açıklaması

Önce Hz. İbrâhim’in “Ben hastayım”¹ demesini ele alalım: Ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî (v. 110/728) ve daha başkalarına göre Hz. İbrâhim bu sözüyle her varlık hastalanabilir anlamında “Ben hastalanacağım” demek istemiş, bunu da kavmiyle birlikte onların bayramına katılamayacağını belirtmek için söylemiştir.

Söylendiğine göre o zamanlar Hz. İbrâhim’in kavminde vebâ hastalığı çok yaygındı. Onun yıldıza bakıp da hastalanacağını söylemesinden kavmi de bu bulaşıcı hastalığı kastettiğini anlamış ve seslerini çıkarmamışlardı.

Hz. İbrâhim’in “Ben hastayım” sözüyle ne demek istediğine dair çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

* Başıma gelecek olan ölümü düşünerek hasta oldum.

Hz. İbrâhim onlara: “Ölüm okuna ve belâlara hedef olup kendini kurtaramayan kimse, başına gelecek ölüm yüzünden hastadır”, demek istemiştir. Şöyle bir şey anlatılır: Adamın biri ansızın ölünce, “Yahu adam sapa sağlamdı, ölüverdi” demişler. Bunu duyan bir bedevî: “Ölüm boynuna dolanmış dururken bir adam nasıl sapa sağlam olur?” demiş.

* Sizin Rabbinizi inkâr etmenizi ve Hak yoldan inatla yüz çevirdiğinizi göre göre kalbim hasta oldu.

* Bilinen bir yıldız doğduğu zaman Hz. İbrâhim ateşlenirdi. O günde o yıldızı görünce “Ben hastayım” dedi ve her zaman yaptığı gibi onların bayramlarına katılamayacağını söyledi.

Âyetle bu durum şöyle ifâde edilmektedir: “Sonra yıldızlara bir göz attı. ‘Ben hastayım’ dedi.”²

1. Sâffât 37/89.

2. Sâffât 37/88-89.

وَكُلُّ هَذَا لَيْسَ فِيهِ كَذِبٌ؛ بَلْ هُوَ خَيْرٌ صَحِيحٌ صِدْقٌ.

وقيل: بل عَرَّضَ بِسَقْمِ حَجَّتِهِ عَلَيْهِمْ ، وَضَعَفَ مَا أَرَادَ بَيَانَهُ لَهُمْ مِنْ جِهَةِ النُّجُومِ الَّتِي كَانُوا يَشْتَغِلُونَ بِهَا ، وَأَنَّهُ أَثْنَاءَ نَظَرِهِ فِي ذَلِكَ ، وَقَبْلَ اسْتِقَامَةِ حَجَّتِهِ عَلَيْهِمْ فِي حَالِ سَقَمٍ وَمَرَضٍ حَالٍ ، مَعَ أَنَّهُ لَمْ يَشْكُ هُوَ وَلَا ضَعْفَ إِيْمَانِهِ ، وَلَكِنَّهُ ضَعْفٌ فِي اسْتِدْلَالِهِ عَلَيْهِمْ وَسَقَمِ نَظَرِهِ ، كَمَا يُقَالُ: حَجَّةٌ سَقِيمَةٌ ، وَنَظَرٌ مَعْلُولٌ ، حَتَّى أَلْهَمَهُ اللَّهُ بِاسْتِدْلَالِهِ وَصَحَّةِ حَجَّتِهِ عَلَيْهِمْ بِالْكُوكَبِ^(٢) وَالشَّمْسِ وَالْقَمَرِ - مَا نَصَّ اللَّهُ^(١) [و[قد] قَدَّمْنَا بَيَانَهُ .

وَأَمَّا قَوْلُهُ: ﴿بَلْ فَعَلَكُمْ كَيْدُهُمْ هَذَا فَشَكُّوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ﴾ [الأنبياء: ٦٣] فَإِنَّهُ عَلَّقَ خَبْرَهُ بِشَرْطِ نَظَرِهِ ، كَأَنَّهُ قَالَ: إِنْ كَانَ يَنْطِقُ فَهُوَ فَعَلَهُ عَلَى طَرِيقِ التَّبَكُّيْتِ لِقَوْمِهِ . وَهَذَا صِدْقٌ أَيْضاً ، وَلَا خُلْفَ فِيهِ .

Yapılan bu yorumlar Hz. İbrâhim'in "Ben hastayım" demesinde bir yalan bulunmadığını, tam aksine o sözün doğru ve gerçek olduğunu göstermektedir.

* Bu konuda ileri sürülen görüşlerden biri de şudur: Hz. İbrâhim, Allah'ın varlığı konusunda kavmine açıkladığı delillerin onlar üzerinde etkili olmadığını, kavmi yıldızlara taptığı ve dünyada olan biten her şeyi yıldızların yaptığına inandığı için onlara öğretmek istediği bilgilerin kendilerine bir fayda vermediğini gördü ve bunu ta'rîz yoluyla anlattı. Hz. İbrâhim kavmine karşı ileri süreceği delilleri henüz ortaya koymadığı, onlar üzerinde etkili olmak için ne yapması gerektiğini düşündüğü sırada hastalandı. Bununla beraber kendi îmânında bir zayıflık bulunmadığı gibi, dâvasının doğruluğu konusunda da en küçük bir şüphesi yoktu. Fakat kavminin Allah'a inanmasını sağlamak ve yıldızlara tapmasını önlemek için ileri süreceği deliller henüz onları iknâ edecek güçte değildi. Sonunda Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de anlattığı, bizim de yukarıda zikrettiğimiz¹ yıldızlar, Güneş ve Ay ile akıl yürütme delilini kullanmayı ona ilhâm etti.

"Büyükleri Yapmıştır"

Hız. İbrâhim putları kırdığı zaman, kavminin ona: "İbrâhim! İlahlarımıza bunu yapan sen misin?" diye sormaları üzerine onun: "Hayır! Bu işi, şu büyükleri yapmıştır. Eğer konuşabiliyorlarsa kendilerine sorun!"² demesine gelince; İbrâhim aleyhisselâm putları en büyük putun kırmış olabileceği ihtimâlini putun konuşması şartına bağlamış ve onları sarsmak, inançlarının bir değeri olmadığını kendilerine göstermek için de: "Eğer sizinle konuşabiliyorsa o yapmıştır!" diye paylamıştır. Hız. İbrâhim'in bu sözü de doğrudur ve gerçeğe aykırı değildir.

1. Bu olay "Peygamberlerin Peygamberlikten Önce de Günahlardan Korunduğu" bahsinde zikredilmiştir bk. II, 568.

2. Enbiyâ 21/62-63.

"O Benim Kızkardeşimdir"

Hiz. İbrâhim'in karısı Sâre hakkında: "O benim kızkardeşimdir" demesine gelince, Resûl-i Ekrem Efendimiz bu olayı bir hadîs-i şerifinde anlatmış ve İbrâhîm aleyhisselâmın bu sözüyle eşine "Sen, İslâm'da benim kız kardeşimsin" demek istediğini açıklamıştır. Allah Teâlâ "Bütün mü'minler kardeşir."³ buyurduğuna göre bu söz de gerçeğin ifâdesidir.

وَأَمَّا قَوْلُهُ: «أُخْتِي» فَقَدْ بَيَّنَّ فِي الْحَدِيثِ ، وَقَالَ: «فَإِنَّكَ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ» وَهُوَ صِدْقٌ؛ وَاللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ...﴾ [الْحُجُرَات: ١٠].

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu konuda şöyle buyurmuştur: Bir gün Hiz. İbrâhim hanımı Sâre ile birlikte zâlim bir kralın bulunduğu bir şehre uğramıştı. Adamları krala: "Şehre bir adam geldi, yanında dünyanın en güzel kadınlarından biri var" dediler. Kral Hiz. İbrâhim'i yanına çağırttı ve ona: "Bu kadın senin neyin olur?" diye sordu. O da: "Kızkardeşimdir" dedi. Sonra Hiz. İbrâhim Sâre'nin yanına gelerek: "Bu zâlim krala senin için kızkardeşimdir dedim. Bugün yeryüzünde ikimizden başka mü'min yok. Bu sebeple, seninle biz aynı zamanda din kardeşiyiz. Sakın beni yalancı çıkarma" diye tembih etti. Saraya varınca, kral onu ayakta karşıladı. Sâre de abdest alıp namaz kılmaya başladı, sonra da: "Yâ Rabbî! Eğer ben Sana ve Senin Peygamberine imân ettimse ve kadınlığımı kocamdan başka herkese karşı korudumsa, Sen de beni şu kâfirden koru!" diye duâ etti. Kralın nefesi

daralıp hırlamaya ve ayaklarını yere vurarak debelenmeye başladı. Sâre: "Allahım! Eğer bu herif ölürse, onu benim öldürdüğümü düşünürler" diye telâşlandı. Kralın sıkıntısı geçip kendine geldi ve tekrar Sâre'ye doğru ilerledi. Sâre yine abdest alıp namaza durdu, sonra da aynı şekilde duâ etti. Kralın yine nefesi daralıp hırlamaya ve ayaklarını yere vurarak debelenmeye başladı. Sâre yine: "Allahım! Eğer bu herif ölürse, onu benim öldürdüğümü düşünürler" diye telâşlandı. Kralın yine sıkıntısı geçip kendine geldi. Aynı olayın üçüncü defa da tekrarlandığı rivâyet edilmiştir. Bunun üzerine kral adamlarına: "Siz bana insan değil, şeytan getirmişsiniz. Bu kadını hemen götürün ve onu ülkemden çıkarın. Hizmetkârım Hâcer'i de ona verin" dedi. Sâre Hiz. İbrâhim'e: "Gördün mü bak! Allah kâfiri nasıl rezil ve perişan etti; beni ondan korudu; üstelik bir de bu hizmetçi kızı verdi" dedi.¹

Müslümanların birbirinin kardeşi olduğunu dile getiren hadîs-i şeriflerden birini burada zikrelelim. Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur: "Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulüm ve haksızlık yapmaz, yardım kesmez ve onu hakir görmez. -Peygamberimiz üç defa göğsüne işaret ederek buyurdular ki- Takvâ işte buradadır. Müslüman kardeşini hor ve hakir görmek, bir kimseye şer olarak yeter. Her Müslümanın kanı, malı ve ırzı, diğer Müslümana haramdır."¹

3. Hucurât 49/10.

1. Buhârî, Büyû' 100, nr. 2217; Enbiyâ 8, nr. 3358; Müslim, Fezâil 154, nr. 2371.

1. Müslim, Birr 32, nr. 2564.

Yalan Gibi Görünen Doğru Sözler

Bu cevaplardan sonra yine de bana: “Mâdem Hz. İbrâhim’in bu ifâdeleri yalan değildir, öyleyse Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hz. İbrâhim ile ilgili bu olaylardan söz ederken neden “birkaç yalan” ifâdesini kullanmış ve neden “İbrâhîm sadece üç defa yalan söyledi.”² buyurmuştur?” diye soracak olursan; yine aynı şekilde Fahr-i Âlem Efendimiz âhiretteki büyük şefâatten (şefâat-i kübrâ’dan) bahsederken, neden “Hz. İbrâhim, dünyada söylediği yalanları hatırlatarak şefâat edemeyeceğini söyleyecektir” buyurmuştur,³ diye sorarsan, bunların cevabı şudur:

١٥٨٦ - فَإِنْ قُلْتَ: فهذا النبي ﷺ قد سمّاها كَذِبَاتٍ ، وقال: «لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ إِلَّا ثَلَاثَ كَذِبَاتٍ»^(٣).

2. Buhârî, Enbiyâ 8, nr. 3358; Müslim, Fezâil 154, nr. 2371.

3. “Resûl-i Ekrem’in Şefâat ve Makâm-ı Mahmûd Özellikleri” bahsinde bu hadîs-i şerîf (Buhârî, Tevhîd 36, nr. 7510; Müslim, İmân 326, nr. 193) zikredilmiştir.